

SZÉKELY-UDVARHELY

1848-AS FÜGGETLENSÉGI POLITIKAI SZÉKELY UJSÁG.

AZ „ELSŐ SZÉKELY HÁZI-IPARI ORSZÁGOS SZÖVETKEZET” ÉS TÖBB EGYESÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE

Megjelen hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap.
 ELŐFIZETÉSI ÁRA: egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Külföldre egész évre 12 K. Községek, községi előjárók, papok és gazdasági egyesületi tagok egész évre 8 K, tanítók, községi és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják. Helyközi telefon 15. sz. egy példány ára 10 fillér.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

B E T E G H P A L

LAPTULAJDONOS.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Székelyudvarhely, Kossuth-utca 31. szám, hova a kéziratok, hirdetések és előfizetések küldendők. — Kéziratokat vissza nem adunk. Hivatalos hirdetések 100 szög minden szög 6 fillér, azon felül 4 fillér, magán hirdetések négyzet om. 8 fillér, többzori közlésnél 6 fillér. Nyílt-tár sorra 1 K. Díjak előre fizetendők. — M. kir. postatakarékpénztári osek- és kléring 10,489. szám

Hogy állunk?

A magyarság állapota a legutóbbi népszámlálás után, a népmozgalmi viszonyok tekintetében.

Ira: Gálffy Ignác. I.

1905-ben kiadott könyvecskémben szemlét tartottam a magyarság elhelyezkedése és fejlődési viszonyaira nézve s akkor megállapítottam, hogy a magyar nemzet jövőjére nézve legfontosabb, hogy a Székelyföld magyarsága miképp állja meg helyét, Bihar, Szilágy, Szathmár mily intenzivitással ápolja a magyarság természetes szaporodását s mindkét vidéken miképpen gondozzák a magyar kultúra berkét s végül, hogy két vidéket összekötő Nagy- és Kis-Küküllő, Torda-Aranyos, Kolozs- és Szolnok-Doboka magyarságának számbeli, vagyoni és kulturális fejlődése miként történik. Ha ezen a vidéken a közegészségi viszonyok lehető tökéletes szolgálata által a magyarság, különösen a városi elem szaporodása előrehalad, a gazdasági viszonyok erőteljes javítása, a magyar kisexisztenciák minden irányú gazdasági érdekeinek védelme, támogatása eléri az állami, köteles gondozás európai értelemben vett színvonalát, ha a kulturális intézmények legalább országosan műveltebb községeink színvonalára emelkednek, akkor ezen a vidéken, tehát nemzetünk létért való harcának csatapiacán néhány decennium alatt teljesen megnyerjük a harcot és mivel másutt a magyar nemzeti élet fejlődése a viszonyokhoz képest nemcsak nem romlik, sőt nagyon örvendete en javul, a mai nemzedék még megérheti Mátyás király magyarságának domináló állását. Azonban fájdalom a közegészségi, gazdasági és kulturális viszonyok tekintetében, ha történt is haladás, nem mondhatjuk, hogy az alkotások a szükségleteknek ép oly arányban felelnének meg, a melyekhez képest a fennebbiekben ismételt remény teljesebbé oly közeli lenne.

Szükséges reá mutatunk arra, hogy az 1901—1908 év közt eltelt idő oly küzdelmek között telt el, melyek a nemzet figyelmét inkább a közjogi törekvések irányába terelték s e miatt ama fontos irányokban nem tettünk meg mindent oly behatólag, mintha minden erőnket ide koncentrálnánk volna.

De másfelől azt is meg kell jegyeznünk, hogy épen ebben az időben a leghatalmasabban

domborodott ki a magyarság domináló érdekeiért való küzdelem és az ez idő alatt működött kormányok mindenike sokkal intenzívebben fordította figyelmét a magyarság állapota javítása felé, mint azelőtt. Ennek oka volt az, hogy anyagi helyzetünk jobbá lévén, fajunk szaporodási viszonyai kedvezőé válván, minden téren önértesebbé vált a magyarság fellépése és ezek követelése elől kitérni nem lehetett.

A küzdelem iránya azonban hibás irányba terelődött s bár — okvetlen sok jót is szült, bizonyos téren megállapította a fejlődést, de csak pillanatra s a minf a mostani megelőzőtt ugynevezett koalíciós kormány jött uralomra, egyszerre minden irányban a legszebb, a legüdvösebb intézkedések léptek az előbbi szintén üdvös törekvések nyomába s el kell ismernünk, hogy a népoktatás terén oly óriási lépések tettek, melyek minden időben dicséretére válnak nemzetünknek és a melyek kellőleg folytatva és befejezve, nemzetünköt a legműveltebb kultúrnemzetek sorába emelve, egyúttal a magyarság minden irányú fölényét is nagyban fogják emelni. Ha nem is tartozunk szoros hívói táborába, meg kell hajtánunk Apponyi Albert előtt zászlónkat, hozzá fűződik az ingyenes népoktatás megvalósítása és ez a nemzet demokratikus fejlődésére, általános művelődésére nézve a legfontosabb alkotás és hiányai mellett is, okos végrehajtással nemzeti egységesítés és tömörítés szempontjából teljes sikerrel fog munkálni. Természetes, hogy ezek míg a mostani eredményre be nem folyhattak, hiszen az ingyenes népoktatás csak 1910. őszén veszi kezdetét, de én itt le akartam szögezni azt, hogy a nemzeti felbuzdulás és küzdelem korában történt oly alkotás, melynek nemzetünk fejlődésére nagy hatása lesz.

Sajnos, hogy e küzdelem alatt azok a gazdasági alkotások, a melyek a nemzet vezető és fenntartó fájának helyzetét minél inkább javították és az állam erőinek helyes koncentrációját közvetítették volna, meg akadtak. Ezek azonban nem tartoznak a mi itten érintett kérdésünkhöz, tehát azzal most nem foglalkozunk.

A mi fejlődés tehát a magyar nemzeti élet terén folyt, az most is nagyobb részt csakis természetes uton következett be, a fajban levő erők, a társada-

lom saját ereje és a mult intézmények hatása alatt. Nélkülöz-tük most is azt a legnagyobb ható erőt, a melyet az államalkotó faj érdekében minden állam kedvezőbben hozott volna munkába, és hogy mégis van fejlődés, az minket bizalommal tölt el, a stagnálás látható nyomán pedig serkentsenek behatóbb tevékenységre.

Sperker tenyésztete Kolozsváron.

Minden kétségen felül áll, hogy Erdélyben a színes marha tenyésztés irány csödbe jutott. Igen sok tenyésztet tulajdonosa kiábrándult a nyugati marhából. Napról-napra erősebben kezd felszínre kerülni az évtizedek óta elhanyagolt, sokak által mellőzött és többektől lenézett ősi magyar marha.

Nem tartozom azok közé, akik ezen fordulat okát kizárólag a nyugati fajta teherlapjára szeretik írni; mert alkalmam volt és alkalmam van meggyőződni, hogy a színesmarha még az erdélyi viszonyok között is „hálástermelő”, ha bővelkedik mindazon tenyészfeltételekkel, melyeket a sokoldalulag hasznosítható igényesebb szervezet, a produktívabb munkánál méltán megkíván. Sőt hajlandó vagyok azt mondani, hogy Erdélyben, a nyugati tenyésztés irány csödjét, elsősorban a nép szakértelem hiánya, másrészt pedig a gondozási, tartási és takarmányozási viszonylatok elégtelen volta okozta.

A milyen hiba volt annak idején a színes marhák elárasztásával kizárólag törekedni Erdélyből az ősi magyar marhát a helyett, hogy az évezred óta ideszokott állat fajtát minden olyan kormány intézkedés mely az erdélyi gazdák kincsét képesítő ősi szarvasmarha fajta tenyésztés felkarolását tűzte ki ujabban célul.

Az ország minden tanult gazdája egyetért velünk abban, hogy hazánkban magyar ökör nélkül, helyes gazdálkodást üzni, még nagyon sokáig nem lehet. Találjanak fel bármely motort, bizonyuljanak akármilyen kintűnő talajművelő eszközöket, a modern technika szántóvető gépei, azért a magyar ökör kereslete nem hogy csökkenne, hanem ellenkezőleg hova tovább nagyobb mérvet ölt. Az alföldi uradalmak gazdasági hivatalnokai valósággal háznak a székely vidékeken, hogy az igás ökör szükségletet, hihetetlen magas árban, bár csak kis részben is betudják szerezni.

tosabb alapját képezi az erdélyrészi gazdaközönség vagyoni boldogulásának. És egyúttal intő példa arra nézve is, hogy felhagyva minden további próbálgatással, korrányának és társadalomnak elsörendű érdeke és legfőbb kötelessége odahatni, hogy ezt az ezeréves primogén marhát számban tömegesen megszorítva és minőségben lényegesen javítva, főtartsuk és örök időkre biztosítsuk a jövő Magyarország számára.

Az ország gazdaközönségének hála-jára és elismerésére számíthatnak tehát azon erdélyi birtokos urak, akik számbavevé az adott viszonyokat és körülményeket, munkát és anyagi áldozatot nem kimélve, éles előrelátással hűen kitartottak a színes marha mellett még akkor is, midőn a tarkák beözönlése elnyeléssel és megsemmisüléssel fenyegette a szegény magyar marhát.

És e tekintetben az érdem orosz-lán része, a szentdemeteri tenyésztet európai híru tulajdonosát, Sperker Ferencet illeti. Sajátságos összejátásza a véletlennek, hogy a becses honfoglaló marhának legnagyobb jóakarója és legfőbb támogatója azon két férfiban támadt, akik idegen vérből plántálódta magyar földbe s a kik hamar felismerték, hogy ezen megbecsülhetetlen állatanyag főtartásáért és fejlesztéséért érdemes munkálni és küzdeni. Az örök emlékü néhai Egán Ede, s a gondviselés jó-voltából küzöttünk élő Sperker Ferenc kitörölhetetlen betűkkel írták be nevüket az országos állattenyésztés történetébe.

Sperker mutatta meg nekünk azt, hogy nem szükséges jó marháért külföldre menni s a magyar pénzt idegen zsebbe vándoroltatni, mert az ősi marhában olyan alapanyagot bírnak, melyet szaktudással és következetes tenyészeltérásokkal éppen oda fejleszthetünk, a hol az annyira felkarolt világhíru nyugati marha áll.

Sperker művészi keze és éles vé-sője lefaragta a parlagi marha hibás alakulatu testrészeit s az idétlen formák helyett évtizedek körültekintő munkája által olyan testformába öntötte a magyar marhát, a mely mindenben megfelel Settegast elölletének.

Számkivetésre íteltük a magyar marhát, mert a bámulatos edzettség s a külföld előtt is elismert páratlan igavonó képességen kívül más előnyt nem tudunk benne felfedezni. Sperker türelmére és magas szakértelmére volt szükség, hogy ezt az egyoldalú és fogyatékos hasznosító képességű marhát modernizálja, sokoldalúvá tegye és divatos köntösbe öltöztesse anélkül azonban, hogy igénytelenségéből, ellentállóképességéből és pótolhatatlan izomerejéből bármit is veszített volna.

Mi, akik ismerjük Sperker híres tenyésztését és gyakran megfordulunk a szentdemeteri igen látogatott istállójában, hódoló tisztelettel hajtjuk meg elismerésünk zászlóját Sperker Ferenc zsenialitása és elvéthetetlen tenyésztési érdemei előtt és 30 évet meghaladó tenyésztői jubeliuma alkalmával azt kívánjuk, hogy érje meg a félszázadot is ugyanazon munkakedvvel, kitartó ügyességgel és országosan elismert legelső szaktudásának fényes ragyogtatásával és állandó gyümölcsözöttségével, hazánk gazdaközönységének örömeire és büszkeségére s az országos köztenyésztés hasznára.

Azoknak, akik az idei szeptember havi kolozsvári kiállítást szíves megjelenséssel meglátogatják, bőséges alkalmuk lesz — a többi jeles tenyésztők produktumai mellett — gyönyörködni a szentdemeteri tenyésztés remek gulyacsoportjában. A Kolozsváron bemutatás alá kerülő állatcsoport legkiválóbb egyedeiről. Julius hó elején saját magam, testméreteket eszközöltem és annak eredményéről az alábbi kimutatás számol be. A szakértő állattenyésztő ezen táblázatból s a Kolozsváron meglátható állatpéldányokból, meg fog győződni arról, hogy Sperker tenyésztésének kitűnő produktumai méltán helyet foglalhatnak a nyugati marha bármely fajtája mellett.

Az állandó és bő abrakoltatás, a legintenzívebb táplálás, a jó gondozás, a tenyészállatok szigorú és következetes megválogatása s a ritka szakértelem, előnkbe állította a gyorsan fejlődő nagytermű, hizodalmas, erőscsontú, edzett szervezettel és kitűnő ivagvó marhát, abban a formában, mely az annyira kedvelt szimentáli fajtával is bátran felveheti a versenyt.

Eszerint, csak a tejelekenység kitenyésztése volna még hátra; következésképpen a szamosfalvi s a Lészai-féle tenyésztetek tejeleési eredményéből, azt hisszük, hogy a 40 éves jubileumkor, Sperker, e tekintetben is fényes eredményekkel fog majd beszámolni.

A kolozsvári kiállításnak két szentdemeteri is lesz. A szentdemeteri s a vele vérrokonságban levő szomszédos szenterzsébeti jeles tenyésztet, egy-egy olyan törzstehenet fog bemutatni, amelyek kor és érdem tekintetében, talán páratlanul állanak az egész országban. Sperker egy 20 éves „Csendes” nevű tehenet, tenyésztői vetélytársa Br Kemény József pedig egy 25 éves „Bojtos”

KIMUTATÁS

a Sperker-féle szentdemeteri tenyésztet azon állatainak testméreteiről, melyek az idei kolozsvári kiállításon részt vesznek.

Drb. sz.	Neve és neme	Kora, éves	Súly, kgr.	Marmagasság	Övmérete cm.	Törzs hosszúság			Fehősség	Homlok szélesség	Jegyzet
						ülső	középső	alsó			
1	Hunyadi, bika	2	602	145	196	164	197	56	50	27	Az állatok súlymérései 1910. aug. 1-én, a többi testmérések pedig jun. 1. esk. 1 hónapos szopó borja 53 kg. Szittya nevű bika borja 22 hón. Eladva V. 2000 K-ért. 8 hónapos szopó üsző borja 225 kgr. 5 hón. szopó üsző borja 175 kg. 8 hón. szopó bika borja 270 kg. A 11-ik bika borját most szoptatja. Testvére az 1. sz. alatti „Hunyadi” nevű bikának. A „Viloz” nevű testvére mint 2 éves bika Bpsten 1-ső díjat nyert 1909-ben. A jubiláló 20 éves Csendes borja.
2	Gyilkos, bika	1	133	170	145	180	45	45	24		
3	Szívós, tehén	8	610	145	200	180	210	60	53	25	
4	Szultána, tehén	5	630	155	204	175	202	60	52	22	
5	Gyűrűs, tehén	7	587								
6	Gyomros, tehén	8	598	153	200	166	205	62	50	24	
7	Csendes, tehén	20	510	151	200	180	204	62	56	25	
8	Hires, üsző	3	507	145	190	162	187	54	49	21	
9	Viola, üsző	2	505	145	181	155	190	52	42	22	
10	Szagos, üsző	1	440	139	175	153	175	48	46	20	
11	Csendes, kis üsző	1	362								

nevű anyaállatot fog közszemlére kiállítani.

A jubiláló ven Bojtosról más helyen történi megemlékezés; az öreg Csendes méltóvá tette magát a nagy tisztességre s a krónikás pennájára azért, hogy 20 éves és 7 hónapos eredményes életműködése miatt szerencsés gazdáját a nőnemű ivadékoktól eltekintve, 10 drb bika borjuval ajándékozta meg, mely bikák 2 éves korukban eladva, összesen 17200 korona bevétellel növelték a szentdemeteri tenyésztet kasszáját. A Csendes 1 ső bikaborja 1200 koronáért; a 2-ik 1400, a 3-ik 1500, a 4-ik 1600, az 5-ik 1700, a 6-ik 1800 koronáért; a 7, 8, 9 és 10-ik bika borju pedig egyenként 2000 K. árban értékesült. Jelenleg a 11-ik szopó bikaborju van alatta, a mely szinten elmegy Kolozsvárra, ugyszintén hűségese kisérője lesz anyjának, vagyis a 20 éves Csendesnek egyik 15 hónapos 362 kgr. súlyú üsző borja is. Vajjon hány olyan tehén van még az országban, amely a reáfordított költségeket úgy meghálalta volna gazdájának, mint a szentdemeteri Csendes?

Az állami elemi iskola kérdése.

Lesz-e, van-e számára hely?

— Válasz. —

Ez alatt a cím alatt a „Székely-Udvarhely” XVI. évfolyamának 67. számában egy közlemény jelent meg. Szerzőjének intenciója tiszta, óhaj-tása jogos. Mindkettőt magamévá teszem.

Magamévá teszem, sőt munkálom is azt a vágyat, azt a törekvést, hogy a székelyudvarhelyi állami elemi iskolák végre-valahára a mai kor igényeinek megfelelő elhelyezést nyerjenek az emelendő új iskolaház, vagy iskolaházak a város, a szülők és az iskolázó gyermekek érdekeinek leginkább megfelelő helyen, vagy helyeken épüljenek fel.

Evvel aztán az egyetértés szálai közöttünk meg is szakadtak, mert az az érvelés, melyet a cikkíró igazának bizonyítására alkalmaz, teljesen téves, sophistikus s magával a tárggyal semminemű összefüggésben nincs.

Kérdem, mily eszmei vagy értelmi kapcsolat van a székelyudvarhelyi állami elemi iskolák telek, építés kérdése és az ingyenes népoktatás vagy ennek exclusiv államossítása között.

Miután azonban ezek a nagy kérdések szükség és alkalom nélkül bár, de fel vannak vetve, mintogy ezek a kérdések azonban minden intelligens és nem intelligens elmét élénken érdekelnek, foglalkoztatnak és e kérdések taglalásával a nagyhangú és modern jelszavak már is annyi elmét megtevesztettek, rabul ejtettek, jó lesz azokkal szembe nézni és azokat görögötű helyett Röntgen sugarakkal világitani meg.

Cikkíró a P. N.-val együtt megdöbben azon, hogy a magyar államnak az 1908. évi XLVI. (és nem LXX.) t. c. alapján a hitfelekezeti iskolákat segélyeznie kell.

Cikkező szándékának tisztaságát e tekintetben sem vonom kétségbe, de sorából egész bizonyossággal következtetem, hogy a jelzett t. c.-nek csupán a címét ismeri és ezt a kérdést az elfogult kritika szemüvegén látja.

Ennek a törvényeknek intenciója az, hogy az elemi népoktatást ingyenesen tegye, nem azért, hogy a felkezesi és nemzetiségi velleitásoknak tápot adjon, hanem hogy az általános tankötelezettség elve az igazság alapján minél könnyebben megvalósítható legyen s hogy az iskoláknak ne kelljen küzdeni azon némileg jogos ellenszenvvel, mi az általános tankötelezettség mellett az anyagi megterhelésből származik s melyből a tanítói karnak oly bőséges rész jutott.

Ennek a törvényeknek intenciója az, hogy az általános tankötelezettség érvényre emelésével előrehaladjon a magyarosodás és a nemzeti kultúra

Aki ebből a t. c.-ből mást olvas, az vagy meg nem értette, vagy ha megértette, elfogultan vagy önző szándékkal felre magyarazza.

Csodálatos, hogy ugyanakkor, midőn a nemzetiségi iskolafenntartók a népoktatás ingyenességével és az ebből folyó állami segélyezéssel ellenszenvveznek, mert azt a magyar kultúra izmosodásának eszközüül tekintik, magyar részről is felénk zug az elégedetlenség moraja, mert abban a hitfelekezeti, főképp a nemzetiségi iskolák erősödését és pedig egyenesen a magyar kultúra kárára látják.

Nyilvánvaló, hogy itt valaki téved.

Én véleményemmel a nemzetiségek mellé állok, mert a népoktatás ingyenességéből a magyar nemzeti művelődés érdekei sarjadszanak. Hogy ez így legyen, azt az 1907. évi XXVII. t. c. és az ebből folyó hatályos állami tanfelügyelet biztosítja.

Nagyon is tudatos, okos kulturpolitika az, amelyik azt mondja: én segélyezem a hitfelekezeti és nemzetiségi iskolákat és ezek tanítóit; de viszonzásul megkövetelem és biztosítom azt, hogy állami szempontból megengedhető magáncéljaik mellett a magyar nemzeti művelődés érdekeit szolgálják.

Ezt a kedvező, vagy legalább tűrhető helyzetben levő hitfelekezeti és nemzetiségi iskoláktól jogosan lehet követelni, szegény iskolától, nyomorgó tanítótól soha.

Egyenesen állami érdek az, hogy iskolák és tanítók minél nagyobb segélyezésben, minél jobb ellátásban részesüljenek. Evvel összefüggő állami érdek az is, hogy a tanfelügyelet minél hatályosabbá tétessék, mi-

nek biztosítására a törvényjavaslat el is készült

És most nézzünk szemébe az exclusiv államossítás kérdésének.

Jól van, tegyük fel, hogy valamennyi el. népiskolánk állami jellegű nyer s valamennyi hitfelekezeti iskola egyszerre megszűnik.

Mi következik ebből. Először is az, hogy a hitfelekezetek az iskolák erkölcsi támogatását megtagadják. Alazatos véleményem szerint ez magában véve is oly veszteség volna, mely az iskolák támogató oszlopait megrendítené.

Jól! Az oszlopok kibírnák az alapok meglazulását. De azt nem képzeljük, hogy a hitfelekezetek elvesztett iskoláikkal tárcáikat is odaadnák. Ennek feltételezése olyan naivitás volna, mire sem cikkezőt, sem mást képesnek nem tartok. Már pedig itt épen 20 ezer tanteremről s ugyanannyi tanítóról volna szó. Egy tanterem elhelyezése az államnak ma átlag 400 koronájába kerül, a tanító lakás pénze 200 K, tanítói fizetés pótlásába adnak a hitfelekezetek tanítónként átlag — mondjuk a minimálisat, miért felelek — 300 koronát, dologi szükségletekre — vegyük itt is a legkisebb összeget — 50 koronát. Ez termenként 950, 20 ezer tanterem után 19 millió korona. Ezzel a horribilis összeggel kellene megterhelni ok nélkül az adózó polgárokat akkor, mikor a közterhek már is szinte elviselhetetlenek és előre látható, hogy ugy általánosan népoktatási, mint különlegesen a tanítók anyagi helyzetének javítására újabb áldozatok mielőbbi hozatala elkerülhetetlen.

Tehát megszűnnek a hitfelekezeti, önként érhetőleg a közs. el. iskolák is. Hát aztán mi lesz avval a nemes versennyel, ami most a különböző jellegű el. iskolák között — a jó ügy végtelen hasznára — főnnáll. A válasz egyszerű ugy-e? A verseny is megszűnik. Igen minden megszűnik, hiszen ez feltétele az egészséges fejlődésnek és haladásnak.

Tehát lesz exclusiv államossítás, ugy, de ezt rettenetes harc előzné meg, mert a hitfelekezetek nem könnyen szakítanak azokkal a századokra nyúló tradíciókkal, melyek iskoláikhoz fűződnek. Ezeknek az iskoláknak fennállása állami érdekekkel semmiképp nem ellenkező 'ét-érdekük. Ezt pedig késhegyig kell védelmezniök. Lehet, hogy a hitfelekezetek elbuknának a rettenetes harcban; de evvel együtt elveszne ennek a szegény országnak békéje és nyugalma is ugyan hosszú időre. És ezt megsínylené a magyar nemzeti kultúra, a magyar nemzeti állam egyaránt. Az általános élet-halál harc között mily könnyű dolguk volna azoknak a nemzetiségeknek, kik ellen cikkező az exclusiv államossítással akar sikeresen küzdeni.

Fáj cikkezőnek, hogy itt nálunk Székelyudvarhelyen nem sikerült az a törekvés, hogy valamennyi el. iskola állami kezelésbe vétessék. Kérem, örüljön neki! Ha nem félti incognitióját és pedig nincs miért félni, hiszen feltételezzük, el is hisszük, hogy szándékai tiszták, jöjjön el velem látogatóba el. népiskoláinkba. És ha színről-színre fogja látni azt a gyönyörű versenyt, mely a mi elemi iskoláink között az egyének oly nemes ambíciójával folyik, ha

latja a dícséretét érdemlő sikereket, mik a tanítók oktató és nevelő munkájának nyomán állami és hitfelekezeti el. iskoláinkban egyaránt fakadnak; ha látja, hogy igenis van köszönet, sőt Isten áldás is azon a zajtalan hangya munkán, mit áll. el. iskoláink az értelmi fejlesztés, az anyagi képzés, az esztétikai etikai, egészségi és hazafias nevelés terén végzenek; ha látni fogja az összhangzó és egységes munkát, mit a külön igazgató alatt levő áll. el. fiu és leányiskola végez, a relatív értékü külső elismerésért, de kötelességtudásból és a hivatásnak igaz szereletéből önmagáért és a magyar kultúráért, ha látja, hogy állami el. iskoláinknak alig van egy pár olyan osztálya, hol az egyéni nevelés az általa panaszolt, de valójában, egészben nem létező túlműveltség miatt teljes valóságában keresztülvihető nem volna, ha állami elemi népisiskolánk igazgatója és igazgatónöje számszerű adatok birtokában elvezetik szeméi elől azt a lencsét, melyen keresztül a szunyogot elefántnak csak néhány tízre menő s mindenütt található heiskolázatlant néhány száznak látta: akkor tudom, megtagadná ideálját, az exclusiv államoztatást és meghajtaná az elismerés lobogóját az előtt az állami el. iskola előtt, melyről megengedem nem rossz akaratból, de annál nagyobb tévedésből állítja, hogy munkájában köszönet nincsen.

Cikkező vagy ismeri a székelyudvarhelyi állami elemi iskolák belső életét, vagy nem ismeri. Ha ismeri, sajnálnom kell azokat a végzetes tévedéseket, melyeknek ítélő ereje áldozatul esett. Ha nem ismeri, sajnálnom kell azt a meg gondolatlan-ságot, mellyel városi közművelődésünk két virágzó intézményét, a tájékozatlan nagyközönség kedvezőtlen megítélésének kitétte.

Legyen meggyőződve cikkező, hogyha kedvezőtlen, szinte tarthatatlan is a székelyudvarhelyi áll. el. iskolák elhelyezése, ezek legvégjéig egészséges, üde szellemi fuvalat lengi át, földjére a hivatásszeretet harmateppjei hullanak reá, a gyermekszeretet meleg sugarai sütnek és ezek együttvéve megerősítik, nagyra növelik a magyar nemzeti művelődésnek azt a hajtságát, melynek gyökérszála a város közönségének áldást termő anyagából sarjadznak.

Béke velünk!

Székelyudvarhely, 1910. aug. 25.

Rhédei János,
kir. tanfelügyelő.

HIREK.

— **Kitüntetett méhészek.** A német, osztrák és a magyar méhészek 55-ik vándorgyűlésével kapcsolatos kiállításon vármegyénk méhészei közül Derzsi Samu állami bronzéremet, 10 K-t és oklevelet; Gál Imre méhészegetyeli titkár egyesületi bronzéremet, Kauntez Albert egyesületi bronzéremet Demeter Miklós 10 K-t és elismerő oklevelet nyert. Szívesen üdvözljük a kitüntetést nyert méhészeket s ohajtjuk, hogy minél nagyobb dicsőséget hozzanak jövőre is a székely méhészetre.

A HAVASI PÁSZTOR.

A havasi pásztor
Mindennap néhányszor
Szélnézett a nyájon,
Igy tett egész nyáron
Reggel-délben, este
Mindig számbavette.
Hija nem volt soha.
Jó volt a pásztor.
Egyszer sötét éjjel,
Hogy tekintsen széjjel,
Nehéz botját véve,
A telkére ére.
Azt hitte, a párja
Öleléssel várja.
Oh! dehogy is várja,
Az ajtót bezárva
Találja a pásztor.
Bár kiáltja százszor,
Válasz nem jő rája,
Hasztalanul várja.
Az ajtót betöri,
Mindeniütt keresi,
Seholsem találja,
Oda van a párja.

„Hogyha hűtlen lettél,
Ha megcsaltál engem,
Ha mással megszöktél:
Verjen meg az Isten!”

Másnap az emberek
Két halottat leltek.
Villám érte őket,
A hű szeretőket.
A hegyen azóta
Mindig szól a nóta,
Csak egy a nótaja:
„Vigyázz az asszonyra!”

József János.

— **Kinevezések.** A pénzügyminiszter Németh Albert székelyudvarhelyi pénzügyi segédtitkár titkárnak; Kiss Ferenc díjtalan pénzügyi számvizsgálót pedig a székelyudvarhelyi pénzügyigazgatóság mellé rendelt számvizsgáló ideiglenes minőségű segélydiás pénzügyi számvizsgálóknak nevezte ki.

— **A III. oszt. kereseti adó** kivételese tegnap reggel 7 órakor Molnár Karoly nyug. tanár elnöke alatt kezdet vette. A pénzügyigazgatóság előadója Németh Albert titkár. A bizottságban vannak még; Perszián János, Ferenczy Gyula nyug. árvasz. elnök, Szabo István, Biró István korm. és Szakáts Gyula szíjgyártó. A tárgyalást holnap (hétfőn) reggel folytatják a polgari önképző-körben. A városi tanácsot Sándor Ignác adótiszt képviseli.

— **Iskolai értesítés az apácáktól.** A róm. kath. leányiskolában úgy az elemi osztályokban, valamint az óvóban az 1910—1911. évre a beiratások szeptember 1—9. napjain d. e. 8—12 ig eszközöltek. A tanítás 9-én ünnepélyes isteni tisztelettel kezdődik. Tandij nincs.

— **Iparosok adójának törlése.** A közigazgatási bíróság legutóbb kimondotta, hogy az iparüzleteknél nem az iparigazolvány, hanem az illető iparral való foglalkozás esik III. osztályu kereseti adó alá. Az adót tehát az üzlet beszüntetésének és nem az iparigazolvány visszaadásának napjától kell törölni. Ez a rendelkezés azért fontos, mert iparát beszüntető kisiparosok eleddig mindaddig kirótták az adót, míg igazolványát a hatóságnál vissza nem mutatta. Így pl. hosszas betegségben kimult falusi iparoson sokszor egy évvel is több adót megvettek, mint ameddig üzte iparát.

— **A székely társaságok szövetsége** Gyergyószentmiklóson megtartotta közgyűlését. Megtörtént az a nagy esemény, hogy Borszéki Soma bátyánk nem volt jelen a kongresszuson. Mérhetlen csapás volt ez a jó öregre és hűséges élettársára: a Nagyasszonyra. Hiszen lelkük vágya volt, hogy szülőföldjükön résztvehessenek a székelység javáért dolgozó gyűlésen. Czirkveniczába maradtak az öregek. De azért nem feledték el őket. Sümegi Vilmos, a derék és figyelmes székely képviselő szót emelt és táviratilag üdvözlötték a most először hiányzó Soma bácsit.

— **Diak-alapítvány.** A Lakatos János tanár féle róm. kath. fiunevelő intézeti alapítvány kamatjövödelme még egy növendék ellátását megbírván, felhívom mindazokat, a kik ezt az alapítványt elnyerni óhajtják, hogy iskolai bizonyítvánnyal, keresztlevellel, orvosi bizonyítvánnyal és szegénységi bizonyítvánnyal felszerelt kérésüket szeptember hó 4-ig az igazgatóságához adják be a nagyméltóságú püspök urhoz címezve. Hisz igény jogosult folyamoqik, elsőbbséggel bír. Székelyudvarhely, 1910. aug. 25. *Szó Gáspár* igazgató.

— **Székely tanoncok — Budapest.** Valószínűleg nagyon sok székely fiu jelentkezhetett iparos tanoncnak, hogy azok mindegyikét a Székelyföldön elhelyezni nem lehet. A dolog pedig úgy áll, hogy a székelyföldi iparos mesterek tanoncokhoz jutni nem képesek. Ezt jól tudja a kedves iparkamara és csodálatosképen, mégis Budapest felé tereli a székely fiukat. Ez ellen az egyetemes iparos polgárság nevében tiltakozunk és joggal elvárjuk, hogy ami keserves filléreinken fentartott intézményünk — ily rosszakaratu ellenségünk ne legyen. Maradjon itthon a székely. Ne vigyék el a székely fiukat!

— **A barátok iskolája.** A helybéli sz.-ferenczendi szerzetes tanítók vezetésével álló róm. kat. elemi fiúiskolába a beiratások szeptember hó 1., 2., 3. napjaiban d. e. 9—12 óra közt lesznek. Midőn ezt a m. t. szülők tudomására hozzuk, nem mulasztjuk el biztosítani arról, hogy a nevezett iskola önzetlen és hivatásszerű munkával szerzett hírnevéhez ragaszkodva, a következő tanévben sem fog lankadni a gyermekek vallás-erkölcsi és hazafias nevelésében. A szerzetes tanítók azon célja, hogy a hazának és társadalomnak gyakorlatias tanítással életre való nemzedéket neveljenek, jövő tanévben is fennáll. Sőt a mult dícsőségéből merítve erőt, fokozódik törekvésünk, nemes ambícióink egy szebb jövő megteremtésére. Jelszavunk mindig az: Előre, Istenért és hazáért nevelni és tanítani, tehát jól nevelni és jól tanítani. Nagyon tanácsos, hogy a szülők személyesen irassák be gyermekeiket, hogy az anyakönyvi adatokban fennakadás ne történjék. A beiratás a zárdában történhetik s minden gyermek után 1 korona beiratási-díj fizetendő, mely az ifjusági és tanítói könyvtár javára iródik. *Az igazgatóság.*

— **A szabad sajtó ellen.** „Gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti és szabadon terjesztheti.” (1848. XVIII. t.-c. 1. §.) És ezzel szemben Udvarhelyvármegye területén mi történik. A megyei vezetők — tisztelet a kevés kivételnek — abban találják gyönyörűségüket, hogy lépten-nyomon hivatalos szám alatt titkos körrendeletet adnak ki „valamennyi jegyző urnak.” Talán valamely okos dolog, nemzeti munka

ügyében háborgatják az amugy is eléggé zaklatott jegyzőket. Dehogy. Ilyesmit a hatalmi túltengésben feszengők nem cselekszenek. Inkább még az elődök által teremtett intézményeket is lerombolják, megsemmisítik. De hát miről szólt tulajdonképp az a nagyon titkos, hét pecsétetes zárlat alatt őrzött rendelet: „felhívom a jegyző urat, hasson oda, hogy ezen hírlapot (a „Székely-Udvarhely“-t) lehetőleg egyetlenegy község se járassa, arra elő ne fizessen s illetve hogy a községek az előfizetés megszüntetését határozatilag mondják ki s egyáltalán, hogy ezen hírlap (a „Székely-Udvarhely“) terjesztése megakadályoztassék.” Miért!? Talán azért, hogy 16 éven át becsülettel szolgált a közügyet, e vármegye és város legsajátabb érdekeit! Ezt nem lehet letagadni. De hát akkor mi bajuk van az Isten kegyelméből és nagy véletlenség folytán vezető szerephez jutott uraknak!? Az, hogy szeretnék elfojtani, véka alá rejteni az igazságokat, melyek őket már oly sokszor nyugtalanították; attól felvén, ha a józan belátású székelyek olvassák, jövőre majd kipottyanhatnak a fényes hivatalokból. Hát hiszen a kipottyanást meg is érdemelnék. Aki ehhez hasonló vas-kos törvénytérteket hivatalból elkövetni, elkövetettni képes, annak tényleg nincs helye a közbizalomban. Az megfertőzi az egészséges, alkotmányt, törvényt tisztelő vármegyei légkört. Az ilyen törvénytörő, politikai hitehagyott alakok ne csodálják, ha nincs tekintélyük és maholnap a falusi bakter is nagyobb befolyást képes gyakorolni náluknál. Nem az erőszak, önzés, hencseregés, a jobbra-balra fordulás adja a tekintélyt, hanem a tudás, az egyenes, becsületes, igazságos viselkedés mindenki vel szemben. Ezeket jó lesz megszívlelni s akkor ilyen szegényletes törvénytörő rendeletekre nem szorulnak, amivel különben sem érnek célt... Minél inkább toporzékol ellenünk a kormány mellé lapultak serege, annál inkább elismeri, hogy igazat beszélünk...

— **Erdélyrészi országos kirakó vásárok.** Szeptember 1-én Homoródszentmárton, Kolozsvár, Maroskecze, Szászkeresztur; 2-án Alamár, Szent-Benedek; 4-én Alsózsuk, Maros-Vásárhely, 5-én Algyógy, Berethalom, Bethlen; 7-én Gyergyószentmiklós, Naszód, Zsiláh; 8-án Galgó; 9-én Csikszépviz, Brassó, Fogaras, Makfalva, Tusnád, Torda; 10-én Baromlaka, Ispánmező, Páncéleseh, Zám; 11-én Székelykeresztur.

— **Gazdasági tanulmányut** című közleményünk folytatása a következő számra maradt.

— **„Az üzlet”** nevű kitűnően szerkesztett kereskedelmi szaklap, mely szórakoztatva tanít és tanítva szórakoztat, különösen a reklámra, a kirakatrendezésre, az üzletvezetés al meg száz apró fogására oktatja olvasóit detailistákká. Erről a lapról tárgyilagosan állapíthatjuk meg, hogy az nélkülözhetetlen segédeszköz minden modern kereskedőnek s viszont a modern kereskedőkről megjegyezhetjük, hogy csak ezeknek van a mai nehéz viszonyok között létjogosultságuk. Érdeklődőknek szívesen küld mutatószámot a kiadóhivatal; Budapest VI. Aradi-u. 8.

